[https://doi.org/10.52058/2695-1592-2021-6\(6\)-45-57](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2021-6(6)-45-57)

Володимир Бондар

*аспірант кафедри управління інформаційною політикою
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна,
e-mail: ptc.charit@gmail.com ,
<https://orcid.org/0000-0002-9833-9867>*

РОЗВИТОК ЕТНІЧНИХ МОВ В УКРАЇНІ: ВІДКРИТА СУСПІЛЬНА ДОСЛІДНИЦЬКА ПЛАТФОРМА

Анотація. Статтю присвячено аналізу сучасного стану науково-теоретичних розробок розвитку етнічних мов в Україні. Метою є розгляд нових інструментів дослідження означеної проблематики через відкриту форму взаємодії держави з заінтересованими суб'єктами публічної політики. Зроблено висновки щодо переваг розширення дослідницької бази шляхом включення інститутів громадянського суспільства до комунікації з органами влади. Окреслено перспективи застосування відкритої суспільної дослідницької платформи у контексті виконання Україною положень Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, формулювання та реалізації публічної політики в цілому.

Ключові слова: етнічні мови, публічна політика, державне регулювання, інститути громадянського суспільства, дослідницька платформа

Володимир Бондар

*Postgraduate student of the Department of Information Policy Management,
Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine,
e-mail: ptc.charit@gmail.com ,
<https://orcid.org/0000-0002-9833-9867>*

DEVELOPMENT OF ETHNIC LANGUAGES IN UKRAINE: THE OPEN PUBLIC RESEARCH PLATFORM

Abstract. The article is devoted to the analysis of the current state of scientific and theoretical progress regarding development of ethnic languages in Ukraine. The

aim is to view new tools for studying this issue through an open form of interaction between the state and interested subjects of public policy. Conclusions are made on the benefits of expanding the research base by including civil society institutions in communication with the authorities. The prospects of introduction the open public research platform in studying the development of ethnic languages in the context of Ukraine's implementation of the European Charter for Regional or Minority Languages, the realization of public policy in general are outlined.

Keywords: ethnic languages, public policy, government regulation, civil society institutions, research platform

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси актуалізують права етнічних меншостей у питанні збереження самобутності і розвитку власних маркерів ідентифікації. Реакцією світової спільноти, як один із прикладів, стало ініціювання у 2019 р. ГА ООН резолюції, згідно з якою, період 2022 – 2032 років визначений як «Міжнародне десятиліття корінних народів».

Модернізуючи вітчизняні концептуальні підходи державного регулювання розвитку етнічних мов, до відмітних заходів української влади сучасного періоду заносимо організацію й проведення установчого міжнародного саміту Кримської платформи, прийняття закону «Про корінні народи України» (2021). Проект стратегічної програми уряду «Концепція розвитку та популяризації кримськотатарської мови на період до 2032 р.» – на стадії розробки з перспективою затвердження у 2022 р.

Вочевидь, в умовах трансформації українського суспільства під впливом глобалізаційних змін світового і регіонального рівнів, постійних викликів у безпековому секторі, сфера державного регулювання етнічного середовища потребує систематичної актуалізації й не втрачатиме важливості як одна із складових публічної політики України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До питання розвитку етнічних мов зверталось широке коло вітчизняних дослідників. У різних контекстах дана проблематика була об'єктом уваги таких науковців, як: Б. Ажнюк, Л. Белей, Д. Грицяк, Г. Євсєєва, В. Заблоцький, А. Корж, Л. Клименко, Т. Кияк, Т. Ковальова, В. Котигоренко, В. Кулик, О. Куць, Л. Масенко, Л. Нагорна, Л. Невара, Я. Радевич-Винницький, С. Римаренко, О. Руда, С. Савойська, Є. Ткаченко, О. Ялова й інші.

У науковому дискурсі розвиток етнічних мов у контексті законодавчого регулювання відображений в наукових працях Д. Абрамової, Д. Грицяка, Л. Клименко, Т. Ковальової, Л. Невари, Л. Рапацької, Є. Ткаченка, О. Ялової.

Серед дослідників, які зверталися за зарубіжним досвідом мовної політики, варто назвати вчених: Б. Ажнюк, В. Бабюк, Т. Ковальова, В. Колісник, В. Кулик, І. Марусик, Є. Мацнєва, Т. Сенюшкіна, О. Сергєєва, В. Трощинський.

Розвиток етнічних мов через призму державного управління етнонаціональними процесами, модернізації етнонаціональної політики та її правових засад, досліджували В. Андріяш, О. Батанов, К. Вітман, В. Войналович, В. Горбатенко, Ю. Гузинець, В. Євтух, І. Зварич, О. Калакура, Л. Ковач, М. Козловець, А. Корж, В. Котигоренко, В. Коцур, Н. Кочан, І. Кресіна, О. Кривицька, О. Куц, Л. Лойко, О. Майборода, Н. Макаренко, П. Надолішній, В. Наулко, М. Панчук, Ю. Поліщук, І. Попова, Н. Попович, О. Рафальський, С. Римаренко, В. Скляр, М. Степико, І. Тохтарова, Ю. Шаповал, М. Шульга, В. Явір та ін.

Мета статті: проаналізувати сучасний стан науково-теоретичних розробок предмета дослідження, запропонувати новітні інструменти вивчення розвитку етнічних мов в Україні.

Виклад основного матеріалу. Зі сторони впливу зовнішніх факторів на розвиток етнічних мов, їх вжитку носіями у відриві від країни походження, німецька професорка К. Ріль зазначає, що вони переймають лексичний запас та граматичну структуру мови навколишнього середовища внаслідок: зв'язку між мовою і суспільством, стану шкільної освіти, ставлення політиків до підтримки таких мов [1]. Тож, мовне середовище як будь-яка інша відкрита система, знаходиться під впливом факторів різноманітного походження, що зумовлюють розвиток мови поряд із формуванням світогляду її носіїв.

Слушна теза В. Євтуха: «Мова є чи найхарактернішим маркером етнічної незалежності. Найчастіше її ідентифікують з тим чи тим народом, тією чи тією національністю [2]». Доповнюючи, відзначаємо, що мова уособлює символ поведінки, психічної реакції, відголос на події, ставлення особи до оточуючої реальності.

Етнічна мова, як різновид мови, виступає способом комунікації. Перетворюється на засіб пізнання, репрезентативну форму людини, урешті код нації. Інтерпретуючи реальність, індивід створює власні концепти відображення соціальних запитів. «Мовні відносини уможливають багатосторонні й багатоманітні контакти між індивідами і соціальними групами в незалежності від їхнього етнічного походження. Звідси – суспільні відносини, як особливий тип міжнаціональних відносин, змістом яких є зв'язок між суб'єктами – особами, національними меншинами, корінними народами, етнічними групами, органами державної влади, що виникають з приводу збереження, використання та поширення національних мов [3]». Таким чином, досліджуючи розвиток етнічних мов – ми збагачуємося знанням про суспільні відносини, й навпаки.

У контексті державної управлінської діяльності, етнічні меншості перебувають у фокусі формування і реалізації публічної політики. Один з її аспектів, утілення інтересів держави через етнічні маркери ідентифікації, серед яких етнічна мова уособлює об'єкт цілеспрямованого впливу, чинник

державотворення й розвитку етнічного середовища. Тож, складність та багатозначність процесу обумовлює множинність взаємозв'язків між усіма суб'єктами, що потребує всебічного підходу до управлінських рішень.

Огляд сучасного наукового доробку у галузі державного управління мовної й етнонаціональної сфер показує зростаючий інтерес до різнопланових питань. Методологічні підходи і теоретичні основи варто сприймати як базові складники розвитку не лише етнічної мови, а у комплексі – разом із формуванням єдиного етнонаціонального простору.

Обговорюючи компоненти публічної політики Т. Ковальова зауважує, що державна мовна політика покликана сприяти гармонійному мовному середовищу в країні [4]. Оцінюючи статус державної мовної політики, Г. Євсєєва відзначає її поступове перетворення з прикладної галузі загального мовознавства і феномену в соціології в окрему сферу державного управління [5]. Докторська робота вченої *«Державна мовна політика в контексті української національної ідеї: теоретико-методологічні засади»* [6] присвячена основним напрямкам розвитку механізмів державного управління з підтримки етнічних мов у контексті євроінтеграційних устремлінь України. Один із висновків О. Герасимової у докторському дослідженні *«Формування та реалізація державної політики України у сфері книговидання: мовні аспекти»* [7] – виникає необхідність не лише в ефективних механізмах мовної політики, а й системному підході до розвитку державної та етнічної мов як дієвого засобу від втрати самоідентичності під тиском глобальних інтеграційних процесів. Об'єктом докторської роботи Т. Ковальової *«Теоретико-методологічні засади державної мовної політики України в умовах суспільних трансформацій»* [8] є розроблення науково-теоретичних і практичних рекомендацій. Дослідниця підкреслює актуальність перегляду державою концептуальних основ, вироблення нових підходів. Вартує уваги докторське дослідження *«Державно-управлінський дискурс у політико-адміністративних відносинах: теоретичні та методологічні засади»* [9] Н. Попович у визначенні ролі держави в розвитку етнічних мов. Серед об'єктів державотворення автор виділяє також лінгвістичні процеси, вплив суспільних чинників на функційний та внутрішньоструктурний розвиток мови. Можливість використання досвіду зарубіжних країн вивчає Ю. Чередник у докторській роботі *«Модернізація державної мовної політики в Україні: теоретико-методологічний аспект»* [10]. Авторка пропонує проєктний підхід для виявлення передумов конфліктів в залежності від регіону, задля побудови єдиної державної системи мовних орієнтацій. У статті Ю. Куца *«Сучасна мовна політика Української держави: управлінсько-правовий аспект»* [11] представлено системний аналіз визначення основних дискусійних питань законодавчого забезпечення мовної політики. С. Савойська розглядає мовну політику як складову комунікативної політики з врегулювання мовних

конфліктів [12]. Її монографія *«Мовна політика у сучасній Україні: деструктивні і конструктивні виміри»* [13] присвячена дослідженню наслідків від глобалізації і трансформації суспільства. О. Сергєєва, у кандидатській роботі *«Державна мовна політика в Україні: європейський контекст»* [14] пише, що кон'юнктурний підхід окремих політичних сил до трактування положень Європейської хартії регіональних мов або мов меншин викликало розбіжності у визначенні мов меншин. Звідси – потреба в єдиному державному підході до розвитку етнічних мов.

Теоретичним питанням формування правового поля мовної сфери присвячена докторська праця Д. Абрамової *«Законодавче забезпечення державної мовної політики в Україні: теоретико-історичний аспект»* [15]. У кандидатському дослідженні Л. Клименко *«Державна мовна політика в Україні (теоретико-правовий аспект)»* [16] обговорені визначення державної мовної політики регулювання розвитку етнічних меншин у сфері освіти, ЗМІ, судочинстві. Аналіз засад публічної політики здійснено Д. Грицяком у кандидатській роботі *«Політико-правові засади мовної політики в Україні»* [17]. Ним робиться висновок, що реалізація мовної політики в інтеграційних умовах має регіональну специфіку. Л. Невара, досліджуючи у кандидатській роботі *«Захист мовних прав у Європейській хартії регіональних мов або мов меншин»* [18] наслідки ратифікації Україною Хартії, акцентує на критичних оцінках переважної частини експертів щодо відповідності прийнятого ВР України ратифікаційного закону мовним інтересам країни. Розглядаючи конституційно-правові засади мовної політики, О. Ялова у кандидатському дослідженні *«Конституційно-правові засади мовної політики та їх реалізація в Україні»* [19] відносить до її складових: державні програми розвитку; упровадження місцевих мовних програм; організаційне й матеріально-фінансове забезпечення; забезпечення вільного володіння держслужбовцями державною мовою, за необхідності етнічними мовами.

Звертаючись до досвіду Великої Британії, Греції, держав Балтії, Іспанії, Італії, Німеччини, Польщі, Словаччини, Угорщини, Франції, Чехії, Швейцарії, Швеції Б. Ажнюк узагальнює головні положення мовної політики: 1) провідна роль державної мови; 2) захист і підтримка міноритарних мов; 3) двомовність із достатнім володінням державною мовою [20]. Практика застосування різних моделей у Бельгії, Іспанії, Швейцарії, Угорщини, Фінляндії стала об'єктом досліджень В. Бабюк [21]. Авторка доходить висновку: мовна політика більшості європейських країн реалізується за принципом «додатковості» – прийняття рішень на рівні етнічних спільнот; найбільш позитивний результат забезпечення мовної толерантності досягається органами місцевого самоврядування в освіті і квотуванні посад. Т. Ковальова, вивчаючи політику забезпечення мовних прав угорської та української національних меншин Словаччини, позитивно відмічає взаємодію між органами влади й українською

меншиною – така ефективність досягається завдяки комунікаційним стратегіям між урядовими і неурядовими організаціями [22]. Теоретичні засади інтеграційної моделі етнополітики Латвії та Естонії розглядаються В. Трощинським у праці *«Інтеграційна модель державної етнополітики: зарубіжний досвід для України»* [23] на предмет можливості застосування подібної моделі міжетнічних відносин в Україні. У монографічній праці *«Державна політика щодо захисту прав національних меншин: досвід країн Вишеградської групи»* [24] (Я. Турчин, Л. Дорош, Т. Лейк, М. Гетьманчук, М. Бучин) розглянуто особливості вдосконалення законодавства з регулювання мов меншостей у межах адміністративних одиниць Польщі, Угорщина, Чехії, Словаччини.

Із внеском науковців філологічної сфери з дослідження державної мовної політики можна ознайомитися у працях Я. Радевич-Винницького, який вивчав окремі аспекти глобалізації у проєкції на вітчизняне етнічне середовище й етнічно-субетнічні особливості, розвиток мовно-інформаційного простору [25]. О. Руда, у монографії *«Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі»* [26], досліджує зміст, структуру і характер прийомів впливу на прикладах маніпулювання суспільною свідомістю у мовному питанні, аналізує маніпулятивний потенціал різних мовних засобів комунікативних стратегій. Певна увага науковців зосереджувалася на «русинській автономії»: Л. Белей заперечує оригінальність русинської мови: «не має нічого спільного з лінгвістикою та не лежить у науковій площині, для розв'язання ідеологи неорусинства послідовно використовують технологічні прийоми, що лише імітують наукові методи. Із цією метою вони намагаються маніпулятивно довести відрубність граматики, фонетики та лексики найзахідніших українських говорів або ж місцевої літературно-мовної традиції [27].»; І. Кресіна розглядає вимогу русинів на отримання статусу національно-територіальної автономії з позицій законодавства. Роблячи висновок, що такий інститут в Україні не працює, вчена однак зазначає: «відмовляти русинам у самовизначенні означає заганяти вглиб етнополітичну проблему, яка згодом обернеться справжніми сепаратистськими тенденціями, загрозливими для цілісності держави [28].».

У парадигмі етнонаціональної політики. В. Андріяш у докторському дослідженні *«Модернізація механізмів державного регулювання етнополітичних процесів України в умовах глобалізації»* [29] вивчає різні форми глобалізації й її наслідки для українського етнічного середовища – поширення інформаційних мереж, виникнення культурної агресії з боку більш розвинених країн. С. Римаренко, над важливістю утвердження державної мови поряд з врахуванням інтересів різних мовних груп, розмірковує у монографії *«Індивідуальні та колективні права: етнополітичний контекст»* [30]. Обговорюючи механізм мовної гомогенізації він відзначає, що такий підхід не

може бути конструктивним повною мірою в умовах розвитку мовного розмаїття та захисту малих мов. У колективній монографії *«Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом»* [31] (О. Майборода, М. Шульга, В. Горбатенко, Б. Ажнюк, Л. Нагорна, Ю. Шаповал, В. Котигоренко, М. Панчук, В. Перевезій), на основі результатів соціологічного моніторингу, обговорюються прояви мовного чинника під час суспільної трансформації. Монографічне дослідження *«Етнічний вимір соціоструктурних перетворень»* [32] (В. Фадєєв, Г. Носов, В. Багінський, Б. Попов) присвячене вивченню взаємозв'язку між етнічними процесами та трансформаціями соціальної структури. У колективній монографії *«Теоретико-методологічні засади соціокомунікативного механізму публічного управління»* [33] (В. Бондар, С. Бронікова, Р. Ленда й ін.) проаналізовано категорії механізму публічного управління з виокремленням соціокомунікативного. Авторами розкрито його антропоцентричну сутність і ресурсний потенціал, у тому числі на прикладі функціонування міждержавних органів України та країн історичного походження національних меншин.

У книговидаванні. *«Мовна політика та мовна ситуація в Україні: аналіз і рекомендації»* [34] міжнародного авторського колективу Ю. Бестерс-Дільгер, Д. Г. Сальваторе, В. Кулик, Л. Масенко, Н. Трач, у якій продемонстровано результати проекту *«Мовна політика в Україні: антропологічні, лінгвістичні аспекти та подальші перспективи»*, базуючись на висновках опитування й фокус-групових дискусій, проведених у Києві, Донецьку, Луцьку, Львові, Одесі. В. Кулик, у книзі *«Мовна політика в багатомовних країнах. Закордонний досвід та його придатність для України»* [35] розкриває сутність мовної політики сімнадцяти країн світу.

Виходячи з аналітичного огляду наукових джерел, мають місце попередні висновки, що розвиток етнічних мов є об'єктом вивчення різних галузей науки. Це підтверджує комплексність і складність проблематики. До основних аспектів, через призму публічної політики, яким надавалася пріоритетна увага, відносимо: розробка теоретико-методологічних засад державної мовної й етнонаціональної політики з дослідження різнопланових предметів наукового інтересу; колективні та індивідуальні мовні права етнічних (національних) меншин; етнічна мова як маркер ідентичності; особливості державного регулювання етнонаціональною сферою і мовною політикою; вплив глобалізації та трансформації суспільства на етнічне середовище; виникнення конфліктів на мовному ґрунті; мовне питання у маніпулятивних технологіях; необхідність приведення законодавчого поля у відповідність з міжнародними вимогами й стандартами, зокрема Європейської хартії регіональних мов або мов меншин. Утім, не буде помилковим відзначити, наявні теоретичні розробки потребують подальшого вивчення з розширення формату спілкування між державою та інститутами громадянського суспільства.

У контексті державного регулювання розвитку етнічних мов, передусім, спираємося на положення Хартії. Ратифікацією Україною цього документу Ради Європи, державою узято зобов'язання за 48 показниками відносно 13 етнічних мов, за напрямками: освіта; судова влада; адміністративні органи і публічні послуги; ЗМІ; культурна діяльність й засоби її здійснення; економічне та соціальне життя; транскордонні обміни. Визначений порядок передбачає звітування відповідним ЦОВВ на адресу Комітету експертів РЄ.

З боку інститутів громадянського суспільства, диверсифікація шляхів більш широкого їх залучення: по-перше, як користувачів сервісних послуг держави до взаємодії з державними інституціями, а також об'єкта цілепокладання державного регулювання; по-друге, як зацікавлених суб'єктів публічної політики в усьому спектрі розвитку етнічного середовища – не втрачатиме пріоритетності в умовах транзитного переходу суспільства.

Тож, звернімося до застосування платформи – феномену, який був визначений автором як форма зі створення спеціального соціального середовища для здійснення інституціалізованої взаємодії між владою і організованим громадянським суспільством задля узгодження рішень з метою реалізації інтересів учасників [36]. Наприклад, у формуванні незалежної бази емпіричних даних з вивчення стану розвитку етнічних мов у руслі зобов'язань держави за Хартією, або іншої дотичної проблематики – як експеримент, пропонується відкрита суспільна дослідницька платформа [37].

До її характерних особливостей відносимо. Безпосередня участь представників етнічних спільнот через анкетування задля висловлення своєї позиції з тих чи тих питань, з однієї сторони. Тематичне спрямування й змістовне наповнення опитувальників, систематизування та аналіз даних, висновки, пропозиції тощо – у межах сфери наукового пошуку заінтересованих експертів і фахівців, з іншої сторони.

Серед переваг такого методу отримання інформації і способу наукового пізнання варто відзначити – можливість інтерпретації результату у формі таблиць або діаграм за встановленими критеріями відразу після заповнення анкети у дистанційному режимі он-лайн, його доступність. Також, при напрацюванні масиву статистичних даних за певний календарний період стає можливим проаналізувати у невідкладному часовому вимірі показники динаміки розвитку досліджуваного предмету, виявити наявні тенденції, виконати необхідні кореляції й інше.

Висновки:

✓ З метою вдосконалення об'єкт-суб'єктних / суб'єкт-суб'єктних відносин між акторами публічної політики у площині «державна – інститути громадянського суспільства», важливим постає розширення діапазону механізмів державного управління соціокомунікативної дії шляхом використання такої форми, як платформа.

✓ Модернізація підходів органами влади по взаємодії з етнічними (мовними) групами або іншими соціальними компонентами, за посередництвом он-лайн доступної суспільної платформи уможливлуватиме отримання невідкладного зворотного зв'язку про оцінку споживачами сервісних послуг держави. Це даватиме змогу підвищувати якість наявних послуг та апробувати їх нові види.

✓ Аналіз результатів анкетування, як одного з ефективних способів отримання достовірної інформації, за посередництвом відкритої форми взаємодії з етнічними (мовними) групами, дозволить адресно спрямовувати ресурси, що підвищуватиме їх продуктивність. Наприклад, у виконанні зобов'язань держави за Хартією із визначення реального становища міноритарних мов які знаходяться у загрозовому стані і найбільш потребують захисту.

✓ Серед переваг використання представниками експертного середовища відкритої суспільної платформи як новітнього інструменту у проведенні дослідження суспільних феноменів, наприклад, розвитку мов етнічних меншин або іншої проблематики – розширення предметного поля наукових розвідок, наповнення емпіричної бази.

✓ В умовах розгортання самоврядування, спільне формування суб'єктами публічної політики соціального простору у межах певної адміністративно-територіальної одиниці – окремої ОТГ, прикордонних районах, місцевості компактного проживання етнічних (мовних) спільнот тощо – через вивчення пріоритетів населення за допомогою відкритої он-лайн платформи, оптимізуватиметься практичне забезпечення інтересів окремих мешканців та усієї громади.

Література:

1 Цервінські С. З погляду мовознавства. Мова та ідентичність: Третє покоління. – Прага, Ін-т Гете. – 2013. – Режим доступу: <https://www.goethe.de/ins/ua/uk/spr/eng/dmi/sch/20647849.html>

2 Євтух В.Б. Етнічність: енциклопедичний довідник / В. Б. Євтух. – К.: Фенікс, 2012. – 396 с.

3 Бондар В.Т. Мова національних меншин у реалізації публічної політики України / В.Т. Бондар // «Україна 2030: Публічне управління для сталого розвитку»: Матеріали щорічної міжнар. наук.-практичної конференції (м. Київ, 2020 р.): у 3 т. / за заг. ред. А.П. Савкова, М.М. Білінська, О.М. Петроє – К.: НАДУ, 2020. – Т. 1. С. 7 – 9.

4 Державна мовна політика України: сучасні суспільні виклики: моногр. / Т.В. Ковальова – Х.: ХарРІДУ НАДУ «Магістр», 2020. – 396 с.

5 Державна мовна політика та українська національна ідея: моногр. / Г.П. Євсєєва – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2010. – 337 с.

6 Євсєєва Г. П. Державна мовна політика в контексті української національної ідеї: теоретико-методологічні засади: дис. ... д-ра держ. упр.: 25.00.01 / Євсєєва Галина Петрівна. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2012. – 499 с.

7 Герасимова О. А. Формування та реалізація державної політики України у сфері книговидавництва: мовні аспекти: дис. ... канд. держ. упр.: 25.00.02 / Герасимова Оксана Анатоліївна. – Івано-Франківськ: Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу. 2012. – 255 с.

8 Ковальова Т. В. Теоретико-методологічні засади державної мовної політики України в умовах суспільних трансформацій: дис. ... д-ра держ. упр.: 25.00.01 / Ковальова Тетяна Володимирівна. – Х.: ХарПІДУ НАДУ. 2020. – 528 с.

9 Попович Н. Г. Державно-управлінський дискурс у політико-адміністративних відносинах: теоретичні та методологічні засади: дис. д-ра держ. упр.: 25.00.01 / Попович Наталія Григорівна. – Х.: НАДУ. 2015. – 360 с.

10 Чередник Ю. М. Модернізація державної мовної політики в Україні: теоретико-методологічний аспект: дис. ... канд. держ. упр. 25.00.01 / Чередник Юлія Миколаївна. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ. 2011. – 211 с.

11 Куц Ю. О. Сучасна мовна політика Української держави: управлінсько-правовий аспект / Ю.О. Куц // Теорія та практика державного управління. – 2017. – № 1 (56). – С. 1–6.

12 Савойська С. В. Конструктивна комунікативна політика як модель національної консолідації (на прикладі України) / С.В. Савойська // Філософські та методологічні проблеми права. – 2018. – № 1–2 (15–16). – С. 207–215.

13 Мовна політика у сучасній Україні: деструктивні і конструктивні виміри: моногр. / С.В. Савойська – К.: ВЦ «Просвіта», 2015. – 688 с.

14 Сергєєва О. Ю. Державна мовна політика в Україні: європейський контекст: дис. ... канд. держ. упр.: 25.00.01 / Сергєєва Олена Юріївна. – Х.: ХарПІДУ НАДУ, 2011. – 217 с.

15 Абрамова Д. С. Законодавче забезпечення державної мовної політики в Україні: теоретико-історичний аспект: дис. ... канд. держ. упр.: 25.00.01 / Абрамова Дарія Сергіївна. – Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2017. – 200 с.

16 Клименко Л. С. Державна мовна політика в Україні (теоретико-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Клименко Лідія Сергіївна. – К.: Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2013. – 200 с.

17 Грицяк Д. І. Політико-правові засади мовної політики в Україні: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / Грицяк Деніс Ігорович. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2012. – 219 с.

18 Невара Л. М. Захист мовних прав у Європейській хартії регіональних мов або мов меншин: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Невара Лілія Михайлівна. – К.: КНУ ім. Т. Шевченка, 2014. – 223 с.

19 Ялова О. Конституційно-правові засади мовної політики та їх реалізація в Україні: дис. ... канд. юрид. наук / Ялова Оксана Володимирівна. – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2012. – 207 с.

20 Ажнюк Б.М. Мовна політика: європейські критерії і Україна / Б.М. Ажнюк // Українське мовознавство. – 2019. – № 1 (40). – С. 9 – 31.

21 Бабюк В. В. Мовна політика Євросоюзу / В.В. Бабюк // Гілея. – 2011. – №. 55 (12). – С. 582 – 584.

22 Ковальова Т. В. Правове регулювання та реалізація державної мовної політики Словацької Республіки щодо угорської та української національних меншин / Т.В. Ковальова // Теорія та практика державного управління. – 2020. – №. 1 (68). – С. 230 – 239.

23 Трошинський В. Інтеграційна модель державної етнополітики: зарубіжний досвід для України / В. Трошинський // Актуальні проблеми державного управління. – 2018. – № 1 (73). – С. 94–98.

24 Етнічний вимір соціоструктурних перетворень: моногр. / В. Б. Фадєєв, Г. Ю. Носова, В. В. Багінський, Б. В. Попов. – К.: Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди, 2016. – 248 с.

25 Радевич-Винницький Я. Лінгвоцид як форма геноциду / Я. Радевич-Винницький. – К.: Укр. видавничка спілка ім. Ю. Липи, 2011. – 78 с.

26 Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі: моногр. / О. Г. Руда. – К.: Ін-т укр. мови, 2012. – 232 с.

27 Белей Л. Л. «Русинський» сепаратизм: націєтворення in vitro / Л.Л. Белей. – К.: Темпора, 2017. – 392 с.

28 Кресіна І. О. Національно-культурна автономія: правовий шлях вирішення русинської проблеми / І.О. Кресіна // Стратегічні пріоритети. Серія Політика. – 2017. – № 1. – С. 18 – 23.

29 Андріяш В. І. Модернізація механізмів державного регулювання етнополітичних процесів України в умовах глобалізації: дис. ... д-ра держ. упр.: 25.00.02 / Андріяш Вікторія Іванівна. – Миколаїв: Чорномор. держ. ун-т ім. П. Могили. 2017. – 452 с.

- 30 Римаренко С. Ю. Індивідуальні та колективні права: етнополітичний контекст: моногр. / С.Ю. Римаренко – К.: Світогляд, 2013. – 245 с.
- 31 Ажнюк Б. М. Шляхи і методи розширення сфери застосування української мови: концептуальні й практичні аспекти / Б.М. Ажнюк. – К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2008. – С. 343 – 366.
- 32 Державна політика щодо захисту прав національних меншин: досвід країн Вишеградської групи: моногр. – Л.: НУ «Львівська політехніка», 2018. – 184 с.
- 33 Теоретико-методологічні засади соціокомунікативного механізму публічного управління : моногр. / В. Бондар, С. Бронікова, Р. Ленда, А. Ленда, Н. Кондратенко, О. Котовська та ін.// за заг. ред. С. Бронікової та Н. Кондратенко. – К.: НАДУ, 2020. – 192 с.
- 34 Мовна політика та мовна ситуація в Україні: аналіз і рекомендації / Ю. Бестерс-Дільгер. – К.: Києво-Могилян. акад., 2010. – 363 с.
- 35 Кулик В. Мовна політика в багатомовних країнах. Закордонний досвід та його придатність для України / В. Кулик. – К.: Дух і Літера, 2021. – 312 с.
- 36 Бондар В. Т. Залучення інститутів громадянського суспільства до платформи як соціокомунікативної форми впровадження публічної політики України / В.Т. Бондар // «An integrated approach to science modernization: methods, models and multidisciplinary»: Матеріали І Міжнар. наук-прак. конф. (Відень-Вінниця, 17 лютого 2021 р.). – Міжнар. наук. журнал «Грааль науки», 2021. – № 1. – С. 88 – 97.
- 37 Сайт «Розвиток етнічних мов в Україні: відкрита суспільна дослідницька платформа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sites.google.com/view/devethlingua>.

References:

1. Tservinski, S. (2013). *Z pohliadu movoznavstva. Mova ta identychnist: Tretie pokolinnia* [From the point of view of linguistics. Language and identity: Third generation]. Prague: Goethe-Institut. Retrieved from <https://www.goethe.de/ins/ua/uk/spr/eng/dmi/sch/20647849.html> [in Ukrainian].
2. Yevtukh, V.B. (2012). *Etnichnist: entsyklopedychnyi dovidnyk* [Ethnicity: an encyclopedic reference book]. Kyiv: Feniks [in Ukrainian].
3. Bondar, V.T. (2020). Mova natsionalnykh menshyn u realizatsii publichnoi polityky Ukrainy [The language of national minorities in the implementation of public policy of Ukraine]. A.P.Savkova, M.M. Bilynska & O.M. Petroye (Eds.). *Ukraine 2030: Publichne upravlinnia dla staloho rozvytku – Ukraine 2030: Public administration for sustainable development: Proceedings of the international scientific and practical conference* (Vols. 1), (pp. 7 – 9). Kyiv: NADU [in Ukrainian].
4. Kovalova, T.V. (2020). *Derzhavna movna polityka Ukrainy: suchasni suspilni vyklyky* [State language policy of Ukraine: modern social challenges]. Kharkiv: KharRIDU NADU [in Ukrainian].
5. Yevsieieva, H.P. (2010). *Derzhavna movna polityka ta ukrainska natsionalna ideia* [State language policy and Ukrainian national idea]. Dnipropetrovsk: DRIDU NADU [in Ukrainian].
6. Yevsieieva, H.P. (2012). *Derzhavna movna polityka v konteksti ukrainskoi natsionalnoi idei: teoretyko-metodolohichni zasady* [State language policy in the context of the Ukrainian national idea: theoretical and methodological principles]. Doctor's thesis. Dnipropetrovsk: DRIDU NADU [in Ukrainian].
7. Herasymova, O.A. (2012). *Formuvannia ta realizatsiia derzhavnoi polityky Ukrainy u sferi knyhovydannia: movni aspekty* [Formation and implementation of the state policy of Ukraine in the field of book publishing: linguistic aspects]. Candidate's thesis. Ivano-Frankivsk: Ivano-Frankivsk natsion. univer. nafty i gazu [in Ukrainian].
8. Kovalova, T.V. (2020). *Teoretyko-metodolohichni zaady derzhavnoi movnoi polityky Ukrainy v umovakh suspilnykh transformatsii* [Theoretical and methodological principles of the state language policy of Ukraine in the conditions of social transformations]. Doctor's thesis. Kharkiv: KhaRIDU NADU [in Ukrainian].
9. Popovych, N. H. (2015). *Derzhavno-upravlinskyi dyskurs u polityko-administrativnykh vidnosynakh: teoretychni ta metodolohichni zasady* [Public administration discourse in political-administrative relations: theoretical and methodological principles]. Doctor's thesis. Kyiv: NADU [in Ukrainian].
10. Cherednyk, Yu. M. (2011). *Modernizatsiia derzhavnoi movnoi polityky v Ukraini: teoretyko-metodolohichniy aspekt* [Modernization of the state language policy in Ukraine: theoretical and methodological aspect]. Candidate's thesis. Dnipropetrovsk: DRIDU NADU [in Ukrainian].

11. Kuts, Yu.O. (2017). Suchasna movna polityka Ukrainiskoi derzhavy: upravlinsko-pravovyi aspekt [Modern language policy of the Ukrainian state: administrative and legal aspects]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia – Theory and practice of public administration*, 1 (56), 1–6 [in Ukrainian].

12. Savoiska, S.V. (2018). Konstruktyvna komunikativna polityka iak model natsionalnoi konsolidatsii (na prykladi Ukrainy) [Constructive communication policy as a model of national consolidation (on the example of Ukraine)] *Folosofski ta metodolohichni problemy prava – Philosophical and methodological problems of law*, 1 – 2 (15 – 16)). 207 – 215 [in Ukrainian].

13. Savoiska, S.V. (2020). *Movna polityka u suchasnii Ukraini: destruktyvni i konstruktyvni vymiry* [Language policy in modern Ukraine: destructive and constructive dimensions]. Kyiv: "Prosvita" [in Ukrainian].

14. Serhieieva, O. Yu. (2011). Derzhavna movna polityka v Ukraini: ievropeiskyi kontekst [State language policy in Ukraine: European context]. *Doctor's thesis*. Kharkiv: KharRIDU NADU [in Ukrainian].

15. Abramova, D.S. (2017). Zakonodavche zabezpechennia derzhavnoi movnoi polityky v Ukraini: teoretyko-istorychnyi aspekt [Legislative support of the state language policy in Ukraine: theoretical and historical aspect]. *Candidate's thesis*. Lviv: LRIDU NADU [in Ukrainian].

16. Klymenko, L.S. (2013). Derzhavna movna polityka v Ukraini (teoretyko-pravovyi aspekt) [State language policy in Ukraine (theoretical and legal aspect)]. *Candidate's thesis*. Kyiv: National Pedagogical Dragomanov University [in Ukrainian].

17. Hrytsiak, D.I. (2012). Polityko-pravovi zasady movnoi polityky v Ukraini [Political and legal principles of language policy in Ukraine]. *Candidate's thesis*. Kyiv: Institute of State and Law. V.M. Koretsky NASU [in Ukrainian].

18. Nevara, L.M. (2014). Zakhyst movnykh prav u Yevropeiskii khartii rehionalnykh mov abo mov menshyn [Protection of language rights in the European Charter for Regional or Minority Languages]. *Candidate's thesis*. Kyiv: Taras Shevchenko national university of Kyiv [in Ukrainian].

19. Yalova, O.V. (2012). Konstytutsiino-pravovi zasady movnoi polityky ta ikh realizatsiia v Ukraini [Constitutional and legal principles of language policy and their implementation in Ukraine]. *Candidate's thesis*. Kyiv: National academy of internal affairs [in Ukrainian].

20. Azhniuk, B.M. (2019). Movna polityka: ievropeiskii kryterii i Ukraina [Language policy: European criteria and Ukraine] *Ukrainske movoznavstvo – Ukrainian linguistics*, 1 (40). 9 – 31 [in Ukrainian].

21. Babiuk, V.V. (2011). Movna polityka Yevrosoiuzu [EU language policy] *Gileia – Gilea*, 55 (12). 582 – 584 [in Ukrainian].

22. Kovalova, T.V. (2020). Pravove rehuliuвання ta realizatsiia derzhavnoi movnoi polityky Slovatskoi Respubliky shchodo uhorskoi ta ukrainskoi natsionalnykh menshyn [Legal regulation and implementation of the state language policy of the Slovak Republic towards the Hungarian and Ukrainian national minorities] *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia – Theory and practice of public administration*, 1 (68). 230 – 239 [in Ukrainian].

23. Troshchynsky, V. (2018). Intehratsiina model derzhavnoi etnopolityky: zarubizhnyi dosvid dla Ukrainy [Integration model of state ethnopolitics: foreign experience for Ukraine] *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia – Actual problems of public administration*, 1 (73). 94 – 98 [in Ukrainian].

24. Fadieiev, V.B., Nosova, H.Yu., Bahinsky, V.V. & Popov, B.V. (2016). *Etnichniy vymir sotsiostrukturnykh peretvoren [Ethnic dimension of socio-structural transformations]*. Kyiv: instytut filosofii im. H.S. Skovorody NASU [in Ukrainian].

25. Radevych-Vynnytskyi, Ya.K. (2012). *Lingvotsyd iak forma henotsydu [Linguocide as a form of genocide]*. Kyiv: Ukr. vyd. hrupa im. Yu. Lypy [in Ukrainian].

26. Ruda, O.H. (2012). *Movne pytannia iak obekt manipulyativnykh stratehii u suchasnomu ukrainskomu politychnomu dyskursi [The language issues as an object of manipulative strategies in modern Ukrainian political discourse]*. Kyiv: Inst. ukr. movy [in Ukrainian].

27. Belei, L.L. (2017). "Rusynskiy" separatyzm: natsiietvorennia in vitro {"Ruthenian" separatism: nation-building in vitro}. Kyiv: Tempora [in Ukrainian].

28. Kresina, I.O. (2017). Natsionalno-kulturna avtonomia: pravovyi shliakh vyrishennia rusynskoi problemy [National and cultural autonomy: the legal way to solve the Ruthenian problem] *Stratehichni prioriteti. Seriia Polityka – Strategic priorities. Politics series*, 1. 18 – 23 [in Ukrainian].

29. Andriiash, V.I. (2017). Modernizatsiia mekhanizmiv derzhavnoho rehuliuвання etnopolitychnykh

protsesiv Ukrainy v umovakh hlobalizatsii [Modernization of mechanisms of state regulation of Ethnopolitical processes of Ukraine in the conditions of globalization]. *Doctor's thesis*. Mykolaiv: Petra Mohyly Chornomorsky derzh. uni. [in Ukrainian].

30. Rymarenko, S.Yu. (2013). *Indyvidualni ta kolektyvni prava: etnopolitychnyi kontekst [Individual and collective rights: Ethnopolitical context]*. Kyiv: Svitohliad [in Ukrainian].

31. Azhniuk, B.M. (2008). *Movna sytuatsiia v Ukraini: mizh konfliktom i konsensusom [Language situation in Ukraine: between conflict and consensus]*. Kyiv: Ivana Kurasa IPIEND [in Ukrainian].

32. Derzhavna polityka shchodo zahystu prav natsionalnykh menshyn: dosvid krain Vyshehradskoi grupy [State policy on the protection of the rights of national minorities: the experience of the Visegrad Group countries]. (2018). Lviv: Lviv polytechnic national university [in Ukrainian].

33. Bondar, V., Bronikova, S., Lenda, R., Lenda, A., Kondratenko, N., Kotovska, O. et al. (2020). *Teoretyko-metodolohichni zasady sotsiokomunikatyvnoho mekhanizmu publichnoho upravlinnia [Theoretical-and-methodological basis of socio-communicative mechanism of public administration]*. Kyiv; NADU [in Ukrainian].

34. Besters-Dilger, J. (2010). *Movna polityka ta movna sytuatsiia v Ukraini: analiz i rekomendatsii [Language policy and language situation in Ukraine: analysis and recommendations]*. Kyiv: National university of Kyiv Mohyla Academy [in Ukrainian].

35. Kulyk, V. (2021). *Movna polityka v bahatomovnykh krainakh. Zakordonnyi dosvid ta ioho prydatnist v Ukraini [Language policy of multilingual countris. Foreign expierence and its suitability for Ukraine]*. Kyiv: Dukh i litera [in Ukrainian].

36. Bondar, V.T. (2021). *Zaluchennia instytutiv hromadianskoho suspilstva do platformy iak sotsialno-komunikatyvnoi formy vprovadzhennia publichnoi polityky v Ukraini [Involvement of civil society institutions in the platform as a social and communicative form of public policy implementation in Ukraine]. An integrated approach to science modernization: methods, models and mulstidisciplinarity: Proceedings of the 1st International scientific and practical conference (pp. 88 – 98), Vinnytsia, Ukraine – Vienna, Austria. International Scientific Journal “Graal of Science” [in Ukrainian].*

37. Sait “Rozvytok etnichnykh mov v Ukraini: vidkryta suspilna doslidnytska platforma” [Development of ethnic languages in Ukraine: the open public research platform] (n.d.) *devethnlingua*. Retrieved from 3 <https://sites.google.com/view/devethlingua>.